

Др Стеван Ђорђевић*

ПОДЕЛА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА И РАЗГРАНИЧЕЊЕ ОД СРОДНИХ НАУЧНИХ ДИСЦИПЛИНА

У раду се даје ближе одређење и разликовање Међународног (јавног) права у односу на друге научне дисциплине, као што су, пре свега: Међународно приватно право, Међународни односи, Међународна политика и др. Међународно приватно право, по аутору, због својих посебних обележја, истовремено се разликује од приватног (грађанског) права али и од међународног јавног права. Пажња је посвећена и неким обележјима европског комунистичког права, и даје су поједине најмене у вези са изв. социјалистичким међународним правом.

Кључне речи: *Подела међународног права. – Међународно јавно право. – Међународно приватно право. – Међународни односи. – Гране међународног права.*

1. МЕЂУНАРОДНО ЈАВНО ПРАВО И МЕЂУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО

Код писаца ранијег периода, у времену када међународни промет робе и људи није био тако развијен, ова подела сводила се на то да се међународно приватно право бавило сукобом закона разних држава поводом регулисања односа појединаца, а да се међународно јавно право искључиво бавило односом између држава. На основу овог полазног становишта, међународно приватно право везивало се за систем приватног (грађанског) права, а међународно јавно право за државно (јавно) право. Са преовлађивањем и укључивањем јавноправних елемената у приватно право,

---

* Др Стеван Ђорђевић, редовни професор Универзитета.

овај став се напушта и међународно приватно право се издваја из приватног (грађанског) права као посебна правна дисциплина, али због везаности са међународним јавним правом (субјекти, извори и др.) постаје део општег међународног права. Међународно приватно право (МПП), због својих посебних обележја, истовремено се разликује и од приватног (грађанског) права али и од међународног јавног права. Иако многи писци желе систематски да повежу међународно јавно право и међународно приватно право, иако се у многим земљама као предмети наставе предају заједно, знатно преовлађује мишљење да су то две одвојене и различите гране права, две правне дисциплине које везује само исти атрибут: „међународно“.¹

По проф. М. Бартошу, историјски гледано, у доктрини су се издвојила три гледишта у вези са односом међународног јавног права и међународног приватног права. Прво, да је МПП део унутрашњег грађанског права; друго, да је оно део општег међународног права; и треће, да МПП представља самосталну грану унутрашњег права сваког унутрашњег правног поретка и државе, али да се не може уклопити ни у грађанско ни у међународно право, мада је с њима у најближој вези. Ово треће гледиште има највише подршке у међународној правној доктрини, а владајуће је и у Југославији.

Прво гледиште полази од тога да МПП уређује грађанскоправне односе са елементом иностраности, па се ту искључује подела на јавно и приватно. Друго гледиште истиче да и међународно јавно право и међународно приватно право уређују односе између држава а не између појединаца, да су ти односи сасвим различити, па отуд и потреба да се опште међународно право дели на две велике научне гране. Ово гледиште све више губи присталице, без обзира на заједничко порекло назива. Тиме се не пориче међународно обележје МПП. Треће гледиште само се донекле разликује од првог, с обзиром да истиче самостални карактер дисциплине МПП, одвојене и од приватног (грађанског) права и од међународног јавног права.² МПП је део унутрашњег права, оно представља

---

1 С. Ђорђевић, „Настава међународног права у нас“, *Анали Правног факултета у Београду* (даље: *Анали*), 1/1969, стр. 91. У неким земљама МПП се предаје као самостална дисциплина; у неким се ограничава на „сукоб закона“ и „сукоб јурисдикција“; негде се настоји на узајамној вези МПП и грађанског права. Под међународним правом подразумева се у ствари само оно што садржи међународно јавно право. Негде су катедре за ове две дисциплине заједничке.

2 М. Бартош, *Међународно јавно право*, књига I, Београд 1954, стр. 30, 31. Ранији југословенски писци, нпр. Ж. Перић, сматрају да је МПП саставни део унутрашњег, националног права (*Conception du droit international privé d'après la doctrine et la pratique en Yougoslavie, Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haye* (у даљем тексту: *RCADI*), 1929, 28, pp. 303–308). Слично гледиште имао је и В. Eisner, *Medunarodno privatno pravo*, I, Zagreb 1951. Б. Благојевић заступа гледиште да је МПП

самосталну грану унутрашњег права и не може се уклопити у заједничку правну целину ни са грађанским ни са међународним јавним правом. По овом мишљењу, искључује се подела међународног права на међународно јавно право и међународно приватно право.³ Сви писци истичу да су то односи између држава поводом приватноправних односа са елементом иностраности, било да је реч о сукобу закона или о сукобу јурисдикције. Зависно од тога шта све улази у МПП, могуће је мање или више истицати у којој мери се начела међународног јавног права протежу и на МПП, као и која су заједничка обележја за ове две одвојене и самосталне правне дисциплине (правни извори, субјекти, правне ситуације са међународним обележјем, сједињавање јавноправних и приватноправних чинилаца и др.). То и оправдава њихов заједнички назив „међународно“.⁴

Истицање заједничких обележја чешће је код писаца који се баве међународним јавним правом него код оних који су више заокупљени садржином приватноправних односа које уређује МПП. Проф. М. Бартош усваја гледиште о вишем и основном јединству ове две гране међународног права, и том гледишту се и ми придружујемо, не доводећи у питање самостални карактер дисциплине МПП.⁵

Други југословенски писци, са много појединости и темељном научном аргументацијом објашњавају предмет и садржину МПП, као самосталне правне дисциплине унутрашњег права, знатно проширујући области и односе којима се она бави и које уређује. У њиховим делима је на врло упечатљив начин исказано мноштво

самостална правна дисциплина која није саставни део ни грађанског ни међународног права (*Међународно приватно право*, Београд 1950, стр. 28); за Ј. Andrassy-a то су две битно различите гране права. Књига проф. Ј. Andrassy-a носи назив *Међународно право* а обухвата ону материју која се данас односи на научну дисциплину „Међународно јавно право“ (*Medunarodno pravo*, Zagreb 1984, стр. 1.); Исто: V. Ibler, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Zagreb 1972, стр. 159.

3 М. Јездић, *Међународно приватно право*, Београд 1961, стр. 3–4. У дефиницији МПП, као права одређене државе, укључује последицу у националном и у међународном обиму, као и постојање више грађанскоправних страних елемената (субјект, објект права и обавезе).

4 Н. Катичић врло подробно анализира однос МПП и међународног јавног права у чланку: „О трима основама подјеле за одређење појма међународног приватног права“, *Анали*, 1–2/1972. Исти писац: „О предмету и границама МПП“, *Зборник Правног факултета у Загребу*, 1–2/1959, стр. 38–45. Видети и: С. Стојковић, „Разматрања о међународним елементима у међународном приватном праву“, *Југословенска ревија за међународно право* (даље: *ЈРМП*), 3/1959, стр. 334–362; М. Јездић, „Принципи Повеле УН и међународно приватно право“, *ЈРМП*, 3/1958, стр. 466–483.

5 М. Бартош, *op. cit.*, стр. 33; Б. Јанковић, *Међународно јавно право*, Београд 1981, стр. 8, 9; С. Аврамов, *Међународно јавно право*, Београд 1980, стр. 30, 31.

правних односа, као и њихова различитост. Поред већ поменутих, у односе који се регулишу међународном приватним правом убројани су: међународне трговинске арбитраже, приватна права странаца, опште установе међународног приватног права, историјски развој међународног приватног права, унутрашњи сукоби закона унутар Југославије и друга гранична питања.⁶

Југословенски писци средње генерације управљају тежиште истраживања на карактер међународно јавноправних односа и међународно приватноправних односа који су предмет регулисања међународног јавног права. Њихова заједничке одлика састоји се у томе да је реч о односима изван оквира државних граница. Шире образложење употребе назива „међународно приватно право“ дато је описивањем историјског развоја настанка тог назива. Тако се предлаже више од двадесетак назива. Међутим, „међународно приватно право“ представља класичан назив и сваки покушај налажења одговарајуће замене остаје безуспешан. По њима, то право је „међународно“ зато што регулише односе из оквира једне државе; дакле, реч је о односима са страним елементом. То су пре свега односи грађанског, привредног, породичног и радног права. У завршним напоменама упућују се озбиљне замерке називу „међународно приватно право“. Али, без обзира на ту околност, овај назив, по њима, стекавши право грађанства, испуњава циљ.⁷

У страниј литератури, много раније а и сада, понављају се тврдње о којима је већ било речи. За разлику од међународног јавног права коме је намењено уређење односа између субјеката међународног права, МПП уређује приватноправне односе са страним елементом. При томе постоје знатне разлике у обиму ове правне дисциплине (пре свега у вези са сукобом закона, али и сукобом јурисдикције, као и са обимом питања која су везана за ова два основна проблема; затим, међународне арбитраже, клириншки споразуми и плаћања и др.).⁸

---

6 Т. Варади, *Међународно приватно право*, Нови Сад 1990, стр. 33–38; М. Пак, *Међународно приватно право*, Београд 2000, стр. 9–17.

7 М. Живковић, З. Радивојевић, „О називима 'међународно право', 'међународно јавно право' и 'међународно приватно право'“, *ЈРМП*, 1/1990, стр. 95, 96, 103–104. Писци наводе да се у латиноамеричкој доктрини међународног приватног права употребљава назив „екстранационални правни односи, односно екстранационални односи“, са циљем да се „израз екстранационалан употребљава да означи повезаност са приватним правом, да би се разликовао од међународних односа својствених међународном јавном праву, посебно односа између државе и других међународноправних субјеката“.

8 P. Ziccardi, „Les caractères de l'ordre juridique international“, *RCADI*, 1958, 95, p. 395; *Dictionnaire de la terminologie du Droit international*, Paris 1960, p. 236; V. Koutikov, Contribution à l'étude des rapports entre le droit international public et le droit international privé. Mélanges offerts à J. Andrassy, La Haye 1968, pp. 145, 146.

Исти општи став о односу међународног јавног права и међународног приватног права имамо и у најновијој странијој литератури, укључујући и руску.⁹ Наводи се да је назив „међународно приватно право“ уведен први пут у Француској крајем прве половине XIX века. У средишту међународног приватног права, механизмом о правилима у „сукобу закона“ одређује се којем ће се од више националних правних система прибећи при регулисању једног конкретног случаја. С правом се примећује да се конвенцијама између држава, тј. међудржавним уговорима, „међународно јавно право убацује у намењену (резервисану) област међународног приватног права“. Такође се наводи да појединци (физичка и правна лица) све чешће ступају у важне односе са страним државама. То се чини уговорима или другим путем – тежи се приближавању режиму јавног права, тј. из тих разлога долази до укрштања ове две дисциплине.¹⁰

Ова општа становишта потврђена су и у међународној судској пракси. Стални суд међународне правде у случају „Српски зајмови у Француској“ такође је изрекао да „правила међународног приватног права чине део унутрашњег права“. Изузетак је тек онда када су она „установљена међународним конвенцијама или обичајима“. У том случају она заиста имају карактер међународног јавног права којим се регулишу односи између држава.¹¹ Најзад, напоменућемо и то да се на чувеној Хашкој академији за међународно право одржавају одвојени општи и посебни курсеви из Међународног јавног права и Међународног приватног права, почев од 1923. године до сада (са прекидом за време Другог светског рата).

Опште међународно право не састоји се више само из међународног јавног права и међународног приватног права, у класичном смислу раније поделе. Сада настају посебне гране права које добијају техничку и другу самосталност, али су све прожете основним начелима и правилима општег међународног права. Заједничка обележја ове две дисциплине су следећа: правила међуна-

9 N. Q. Dinh, P. Daillier, A. Pellet, *Droit international public*, 5e édition, Paris 1994, pp. 35–36; Международное право, Москва 1995, редакторы: Ю. М. Колосов – В. И. Кузнецов, стр. 13.

10 N. Q. Dinh, P. Daillier, A. Pellet, *op. cit.*, pp. 34–36. Писци наводе да у доктрини поједини аутори ову поделу обележавају као научно вештачку. У том смислу помињу француског писца G. Scelle-a по коме је међународно друштво једно (*une*) а међународно право такође једно (*un*). Свако искључење појединаца из једног или другог, може бити само својевољно. Поменути француски писац G. Scelle, по њима, само прихвата подподелу на МПП и међународно јавно право, под условом да се оба сместе у оквир јединственог међународног права.

11 Cour permanente de justice internationale, Série A, N° 20–21, pp. 41–42.

родног јавног права примењују и унутрашњи органи поред међународних; постоје заједнички правни извори, те се ове две дисциплине допуњују; међународни уговори истовремено садрже и међународнојавне и међународноприватне одредбе итд. Ипак остаје да свака држава обезбеђује правно уређење приватноправних односа са страним елементом. Значи, свака држава има сопствено међународно приватно право. То није случај са међународним јавним правом, које на јединствен начин уређује односе међу својим субјектима. Мада се и норме МПП образују међународним путем (уговорима и обичајима), без обзира како се долази до њих, одредбе МПП улазе у национално право сваке државе посебно.

2. ОПШТЕ (УНИВЕРЗАЛНО) И ПОСЕБНО (ПАРТИКУЛАРНО, РЕГИОНАЛНО) ПРАВО

Опште међународно право садржи општа понашања свих субјеката међународног права. Посебно (партикуларно, односно регионално) право јавља се унутар одређеног круга држава или ограниченог географског подручја и важи за известан број држава које су чвршће географски повезане.¹² Основ за разликовање налазимо у томе да ли нека правила важе међу субјектима целе међународне заједнице или за одређени ужи круг држава или одређену област. Поделу је наметнуо развој међународне заједнице и посебни услови извесних географских подручја. Технолошки напредак и снажан развој данас смањују географске раздаљине, али се ипак нека међународноправна правила често означају као правила европског, англосаксонског, америчког, социјалистичког права, итд.¹³

О односу општег и посебног права може се рећи, у начелу, да правила првог увек важе када друкчије није одређено овим другим, било да су у питању уговорне или обичајне норме. Многа правила међународног права постала су обичајног карактера, будући да је мали број међународних уговора који би везивали све или скоро све државе, односно субјекте међународног права.¹⁴

---

12 *Dictionnaire...*, pp. 236, 239. – Нарочито у овом смислу развило се тзв. интерамеричко право регионалног карактера (на континенту Северне и Јужне Америке). Посебан положај овог подручја у међународним односима, те утицај САД на земље Латинске Америке за последњих 160 година, дали су одређени печат установама међународног права. Данас бележимо посебности и у праву европских заједница, и у новом афричком праву и др.

13 J. Andrassy, *op. cit.*, стр. 7. – У ранијим системима међународног права, код писаца наилазимо на опште међународно право које уређује односе међу цивилизованим народима. За односе према „нецивилизованим“ народима, односно колонијама, важило је право које је метропола одредила, мада су цивилизације неких колонија и других зависних земаља биле на високом ступњу развоја. Данас, у оквиру УН, тај приступ је отпао.

14 P. Reuter, „Principes de droit international“, *RCADI*, 1961, 103, p. 432.

Издвојићемо два склопа питања односа према општем међународном праву. Први се тиче расправе коју су покренули правни теоретичари из социјалистичких земаља, посебно совјетски, о постојању тзв. социјалистичког међународног права. Ова расправа сада има знатно смањен теоријски значај, у неким видовима историјски, с обзиром на промене које су се десиле последњих деценија XX века у СССР-у и у другим социјалистичким земљама.¹⁵

Данас је много важније теоријско рашчлањивање новог, постојећег, европског комунитарног права које добија суштински теоријски значај као посебно партикуларно односно регионално право, тј. право Европске уније.¹⁶

а) Идеја о социјалистичком међународном праву поникла је још у првим годинама након Октобарске револуције 1917. године. После извесне подршке овом и сличним ставовима, совјетски писци су напустили тај искључиви став и залагали се за опште међународно право, не губећи из вида, како је истицано, начела социјалистичког међународног права.¹⁷ У ствари, појава већег броја соци-

15 М. Бартош, *op. cit.*, стр. 33, 34; J. Andrassy, *op. cit.*, стр. 7 (могућност стварања партикуларног права); Б. Јанковић, „Поглед на савремену југословенску међународну доктрину“, *Преглед*, Сарајево, 1/1995. стр. 11 (потреба за стварањем социјалистичког међународног права, али да оно у то време не постоји, већ да у општем међународном праву има социјалистичких елемената); С. Аврамов, „Социјалистичке земље и међународно право“, *Анали*, 1–3/1972, стр. 10. Писац ставља обавезу нужног преиспитивања важности класичног међународног права, с једне стране, и поставља питање да ли систем социјалистичког међународног права у то време реално постоји у односима између социјалистичких земаља, с друге стране.

16 G. Sperduti, „Le principe de souveraineté et le problème des rapports entre le droit international et le droit interne“, *RCADI*, 1976, V, 153, pp. 351–368. Писац наводи три групе норми комунитарног права. По њему, комунитарно право европских заједница није међународно право, без обзира на оквир стварања путем међународног уговора као извора међународног права. Ближе видети текст: С. Ђорђевић, „Однос унутрашњег и међународног права“, *Анали*, 4–6/1997, напомене 24 и 25, стр. 368, 369.

17 Совјетски теоретичар Е. Коровин, говорећи својевремено о државама подељеним у два тора, констатује да је реч о ограниченом контакту између држава које припадају тору капитализма и оних из тора социјализма и о заснивању циљева ових двеју страна на „свом праву и својим принципима“. Појава СССР-а на међународном плану, за овог писца представља „почетак нове ере за међународно право“. Исти писац, много касније, пише да „у односима између држава које припадају светском систему социјализма, појављује се нови тип међународних односа... социјалистички, и њему одговарајући нови правни облици“. Ови односи, засновани су, по њему, на пролетерском интернационализму (Е. А. Коровин, *Международное право переходного времени*, Москва 1924, стр. 10; J.-Y. Calvez, „Droit international et souveraineté en U. R. S. S.“, Paris 1953, pp. 98 и даље; Е. А. Коровин, „Некоторые основные вопросы современной теории международного права“, *Советское государство и право*, 6/1954; *Курс международного права*, том I, Москва 1967, стр. 99 и даље). Подршку постојању посебног социјалистичког међународног права пружио је и совјетски писац Е. Пашуканис, а пред Други светски рат (1939) А. Вишински напушта овај став залажући се у новим условима за опште међународно право (видети генезу у еволуцији ставова совјетских писаца код: J.-Y. Calvez, *op. cit.*, pp. 98 и даље). По совјетском писцу С. Крилову, концепција

јалистичких земаља после Другог светског рата била је предуслов за стварање новог регионалног, социјалистичког права пошто су биле одбачене неке институције буржоаског права. Совјетски писци нису истрајавали на постојању социјалистичког међународног права већ су тврдили да га нема али би се оно могло изградити у односима међу социјалистичким државама.¹⁸

По Г. Тункину, совјетском писцу кога највише наводимо, опште међународно право садржи норме којима се уређују односи између свих држава, независно од њихових друштвених система. У узајамним односима између социјалистичких држава важила би посебна нова начела: социјалистички интернационализам, братска узајамна помоћ, социјалистички хуманизам, једнака права свих социјалистичких земаља на учешће у привредном и културном животу социјалистичке заједнице и др. Основна начела, једнако као и друге правне норме које дејствују у узајамним односима социјалистичких држава, нису у противречности са основним начелима општег (универзалног) међународног права.¹⁹ И у радовима других совјетских писаца истицано је да социјалистичко међународно право „не противречи општем међународном праву, напротив, утиче на његов прогресивни развој“. Неки општији закључци раније совјетске теорије, они из шездесетих и седамдесетих година XX века, указивали су на класну природу међународног права. Оно се мења и мењало се изменом класне природе правних поредака држава које га стварају. По том гледишту, постоје два потпуно одвојена друштвено-економска система држава, капиталистички и социјалистички, за која важи опште савремено међународно право, а за групу земаља социјалистичког система примењује се социјалистичко међународно право. При томе је понекад превише позивања на највише партијске руководиоце СССР-а. Неки од ових ставова

једног светског права представља реакционарну утопију у својој суштини, која следи један одређен циљ, наиме, гарантовање светске надмоћи (супрематије) одређених капиталистичких држава (S. E. Krylov, „Les notions principales du droit des gens – La doctrine soviétique du droit international“, *RCADI*, 1947, 70, pp. 433–435).

¹⁸ *Курс међународног права*, том I, Москва 1967, стр. 24 и даље. Совјетска теорија усредредила је пажњу на карактер односа у тзв. социјалистичкој заједници, тј. на питање да ли су ти односи уређени начелима и правилима општег међународног права, или пак посебним системом социјалистичког међународног права? Основна начела међународног права, по писцима овог заједничког вишетомног уџбеника, јављају се као општа у том смислу уколико обавезују све државе. Постоје и таква основна начела која дејствују у оквиру држава одређених система. Она имају обавезну снагу само за те државе, али нису противречна општим (универзалним) основним начелима.

¹⁹ G. I. Tunkin, *Droit international public, problèmes théoriques*, Paris 1965; Исти писац: „Новий тип международных отношений и международное право“. *Советское государство и право*, 1/1959. Социјалистичка начела и норме јављају се у односу на опште међународно право као посебно право; не противрече начелима и нормама општег међународног права него их замењују у односима између држава светског система социјализма.

били су већ напуштени осамдесетих година XX века.²⁰ У најновијем руском уџбенику којим располажемо, и даље се задржавају основне поставке о узајамном утицају и дејству међународних норми, с једне стране, и социјалне основе на којој се оне граде, с друге стране. Та објективна основа покретач је образовања норми. По писцу тог уџбеника, „међународно право, одржавајући резултате узајамних дејстава различитих основа, не сведочи о постојању међународне основе, без обзира на то, што споља, оно, изгледа као да потврђује постојање општих норми за различита друштва“.²¹

У југословенској доктрини после Другог светског рата, више писаца се у својим радовима освртало на питање да ли постоји посебно социјалистичко међународно право, и заступало гледиште да „реални односи између социјалистичких држава не дају још гаранцију да они чине базу за стварање таквог новог социјалистичког међународног права“, или се пак настојало на томе да је „опште међународно право обавезно и за социјалистичке државе у њиховим међусобним односима“, без обзира на критике и замерке совјетских писаца у том периоду на ову начелну поставку.²² Има и других критика у нашој и страниј литератури у вези са постојањем социјалистичког међународног права (извесна начела социјалистичког међународног права у ствари су начела општег међународног права; ставови у совјетској доктрини мењали су се зависно од политичког тренутка; указује се на слабости у правној аргументацији и често коришћење политичких објашњавања и образложења).²³ Посебно је озбиљна замерка да се цела концепција социјалистичког међународног права заснива на политички преживелој основи о подели света на два антагонистичка тора, будући да су

20 Минасян, Х.М., *Сушност савременног међународног права*, Ростов на Дону, 1962, стр. 3–72; В. И. Шуршалов, *Међународне правоотношения*, стр. 31–40; М. И. Лукашук, *Отношения мирног сосуществования и международное право*, Киев, 1974, стр. 33 и даље; *Курс међународног права*, отв. редактор Ф. И. Кожевников, Москва 1972, стр. 17–18; *Међународно право*, отв. редактор: Г. И Тункин, Москва 1974, стр. 45, 86 и даље. – У неким од ових радова истиче се да је пролетерски интернационализам од општег морално-политичког начела међународног радничког покрета прерастао у начело социјалистичког међународног права.

21 С. В. Черниченко, *Теория международного права*, том I, Москва 1999, стр. 15, 17, 19 и 20. За писца, међународно право није статичка већ динамичка појава. Оно је функционалан „покретачки“ систем, инструмент у рукама државе, оружје њене спољне политике. Свака држава, примењујући међународноправне норме, у суштини опслужује своју основу. Међународно право, као дејствујући систем, не иступа у улози елемента „опште“ надградње над „међународном“ основом, већ у улози елемената надградње над „унутрашњим“ основама.

22 М. Шаховић, *Пушјеви савременог развоја међународног права*, Београд 1969, стр. 22–24.

23 Е. Mc Whinney: *Le 'nouveau' droit international et la 'nouvelle' communauté mondiale*. *Revue générale de Droit International public*, 2/1968, pp. 323 и даље; С. Ђорђевић, Р. Ј. Бобров, *Современное международное право*, Москва 1962, *ЖМП*, 1/1965, стр. 112–116.

проблеми савременог света универзални.²⁴ И раније и сада, ми се залажемо и бранимо становиште да постоји јединствено, опште међународно право, које се примењује између свих држава, без обзира на њихов друштвено-политички систем, као и између осталих субјеката међународног права. Овим се не жели порицати могућност да се између било којих држава, па и социјалистичких, могу примењивати и друга начела и правила којима се проширује и употпуњује међународни правни поредак, не доводећи у питање примену императивних норми (*ius cogens*) општег међународног права.

б) Данас је несумњиво много важнија расправа о стварању тзв. европског комунитарног права, те његов посебан статус према општем међународном праву, с једне стране, и националним законодавствима држава Европске уније, с друге стране. Пракса држава европских заједница и литература врло су богате, те ћемо се задржати само на назнакама овог питања, пошто сам проблем усаглашавања (хармонизације) права држава Европске уније захтева посебне студије. Овим проблемом све више је заокупљена и наша југословенска правна доктрина, посебно усаглашавањем југословенског законодавства с правом Европске уније.²⁵ У даљем излагању ослонићемо се углавном на наше југословенске ауторе.

аа) Идеје о европском уједињењу имају корене још у средњем веку, а за њихово остварење створени су услови тек после Првог, а посебно после Другог светског рата.

Потписивањем уговора о оснивању Европске заједнице за угаљ и челик, а потом Европске економске заједнице и Европске заједнице за атомску енергију, 1957. године, постављени су темељи стварању регионалне економске, а потом политичке организације општег карактера. Постоји непрекидно настојање да се њихово чланство прошири, што се с временом и остварује.

Потписивањем Уговора о Европској унији у Мастрихту 1992. године, ове идеје добиле су најизраженији облик, мада су и даље три поменуте организације остале посебни субјекти међународног права. То својство, међутим, нема Европска унија као таква. Елементи националности свуда су присутни, али европске државе, чланице ових европских заједница, нису се лишиле атрибута држав-

---

24 С. Аврамов, *op. cit.*, стр. 21. Анализирајући односе између социјалистичких држава, писац долази до закључка да је напредак науке и технике судбински повезао хетерогену (разнородну) међународну заједницу и да је оквир блока или лагера преузак за решење проблема данашњег света. Отуд замерка концепту социјалистичког међународног права.

25 Видети ближе: Д. Лопандић – М. Јањевић, *Уговор о Евројској унији од Рима до Мастрихта*, Београд 1995; Р. Д. Вукадиновић, *Право Евројске уније*, Београд 1995, 1996; Б. Ракић, *Хармонизација југословенског права с правом Евројске уније*, Београд 1997 (посебно предговор Р. Стојановића, стр. 7–11).

ности. Три европске заједнице и даље закључују међународне уговоре са трећим државама и осталим међународним организацијама, док Европска унија, као „специфични међународни ентитет“, то не може, то јест, њој недостаје тзв. уговорна способност. Национално право држава чланица европских заједница потчињено је одредбама комунитарног права које се ствара између држава Европске уније. У правцу прерастања у посебан правни систем делује Суд правде европских економских заједница, односно Европске уније у вези са обликовањем правног система Европске уније у поступку оцене законитости комунитарних аката.²⁶ И даље, овај „концепт новог правног поретка“, ослобођен одреднице „међународног“ права, „послужиће само годину дана потом као основа на којој ће Суд формулисати још један концепт, концепт надређености комунитарног права“.²⁷

У нашој литератури, добри познаваоци ове материје истичу да је за Суд примена „правила националног права могућа само у оној мери у којој је то неопходно за имплементацију одредаба комунитарног права и у оној мери у којој примена правила националног права не угрожава опсег и ефикасност права Уније“.²⁸

Такође, у нашој литератури има расправа о „хибридном“ карактеру права ЕУ. Настало је на основу међународних инструмената и то је његов основ, то су правила права међународних уговора, тј. – међународно право. Сама Европска унија је пак на средокраћи између међународне организације, с једне, и сложене државе, с друге стране, а њено право је између међународног и унутрашњег права. Као објашњење даје се да су „одлуке, наравно, најзначајнији елемент разликовања европских заједница од типичних међународних организација“. Даље посебности су у карактеру

26 О историјату стварања нових организација (заједница) и о тзв. три „стуба“ Европске уније видети радове Т. Прекић и Т. Мишћевић као и рад З. Радивојевића о уговорној способности Европске уније, са много појединости, почевши од правног основа до досадашње делатности. Радови су изложени у оквиру Копаоничке школе природног права. Три „стуба“ Европске уније су: први, три европске заједнице; други, сарадња у области спољне и безбедносне политике; и трећи, сарадња у области правосуђа и унутрашњих послова. Истовремено имамо елементе федералистичког приступа и типичне међународне владине организације (*Правни живоић*, 12/1998). – О богатој делатности Суда правде европских заједница, односно Европске уније видети радове В. Кнежевић-Пређић, такође изложене у оквиру поменуте школе (*Правни живоић*, 12/1996; 12/1997; 12/1998).

27 В. Кнежевић-Пређић. „Европски суд правде и обликовање правног система Европске уније“, *Правни живоић*, 12/1996, стр. 861. На основу истовестних одредаба основних уговора европских заједница, писац закључује да су пресуде Суда „инаугурисале концепт хуманитарног права као јединственог правног система, концепт уговора-устава, концепт новог правног поретка, концепт непосредног деловања и концепт надређености комунитарног права“ (стр. 853).

28 О. Рачић, „О надзору над применом права Европске уније“, *Правни живоић*, 12/1996, стр. 843.

правнообавезних одлука; у томе да се оне упућују и физичким и правним лицима на територијама држава чланица; као и у посебној моћи контроле, како у процесу одлучивања тако и у спровођењу усвојених одлука. Не треба при томе изгубити из вида упутства или директиве ове три поменуте организације (заједнице), којих има више десетина хиљада. Оне „представљају секундарни извор комунитарног права“ и показују се као „најпогодније правно средство за хармонизацију националног права“.²⁹

бб) У европској литератури, која је много разноврснија и продубљенија, ове наведене назнаке имају свој основ и потврду, тј. из њих извиру. Тако, у једном тексту из 1993, насталом после образовања Европске уније, када је реч о правним основама европских заједница и Европске уније, пише да су три заједнице створене путем међународних уговора. Европска унија је такође створена међународним уговором. Све заједнице су израз воље држава које делају сагласно правилима међународног права. Писац при том уочава да је посебност основа комунитарног уређења све очигледнија. Та посебност правних основа нема само теоријски карактер кад се узме у обзир сама природа европских заједница. Оне се могу, по спољним обележјима, сврстати у „међународне међувладине организације“, будући да су настале на основу међународног уговора. У стварности, начела ових организација, анализа праксе Европског суда Уније, као и ставови самих држава чланица заједница, говоре да оне нису само то, тј. да се оне, по много чему разликују од међународних владиних организација. Међутим, истовремено се констатује одсуство правне личности (способности) Европске уније.³⁰

Ако је реч о међународном статусу (положају) европских заједница и Европске уније као правним субјектима, за разлику од држава као прве категорије субјекта међународног права, у другу категорију, са одређеним посебностима, спадају међународне владине организације. Ове европске заједнице заузимају посебно мес-

---

29 О. Рачић, „ЕУ: између међународне организације и сложене државе и међународног и унутрашњег права“, *Правни живоић*, 12/1997, стр. 607–622. Писац расправља о пет додатних питања: 1. учесници у процесу преговарања и одлучивања; 2. начин одлучивања; 3. правни карактер одлука; 4. адресати којима су упућене; 5. контрола спроведених одлука; Р. Д. Вукадиновић, „О хоризонталном дејству упутстава у комунитарном праву“, *Правни живоић*, 12/1997, стр. 623. Писац наводи да се у литератури до тог времена помиње број од 20.000 аката секундарног законодавства. Исти писац, у поменутој књизи о праву Европске уније употребљава формулације „врло специфичан међународни ентитет“ и „јединствена појава у међународном праву“. Изводи се закључак да код појединих писаца постоји дилема да ли је у питању „политички монструм“, коме није признат међународни правни субјективитет (напомена 25, стр. 27).

30 Ph. Manin, *Les communautés européennes – L'union européenne – Droit institutionnel*, Paris 1993, pp. 31, 40.

то у међународном правном поретку, с обзиром на њихове надлежности које им додељују државе чланице које их чине. Те посебности се изражавају у њиховој „самосталној“ акцији; уговорном капацитету; учешћу у међународним организацијама; праву „представљања“; признању; присуству заједница на међународним састанцима; учешћу у мирном решавању међународних спорова итд. И Европска унија такође има одређен статус ван наведеног положаја самих европских заједница.³¹

На основу наведеног, може се закључити оправданост разликовања међусобног односа између међународног, комунитарног и националног права. Ван комунитарног права, европске државе које чине ове заједнице равнају се, као и све остале државе, према општем међународном праву, а њихово комунитарно право је право *sui generis*. Пред нама је период подробног проучавања и разумевања његове правне природе. Задатак нам је знатно олакшан јер у Западној Европи постоји богата литература и пракса о овом питању.

ОСТАЛЕ ПОДЕЛЕ

У доктрини се помињу и друге поделе које немају посебан значај. Њихово навођење раније је било чешће. Једна таква подела јесте подела на *право рата* и *право мира*. Право рата је ранијих векова било основни део међународноправне дисциплине, заступљено у скоро половини сваког уџбеника међународног права. Рат је био дозвољено средство националне политике. Ова класична подела одговарала је степену развоја међународних односа тога времена, а сада је застарела и превазиђена.³² Многи међународноправни акти били су посвећени првенствено уређењу односа који настају из рата (Париска декларација 1856; Женевска конвенција 1864; хашке конвенције од 1899. и 1907. године). Уређење мирнодопских односа с временом добија превагу, тако да су правила ратног права (данас правила оружаних сукоба) само један скуп правила из много ширег система међународног права.

Ова подела је више обухватала систематско приказивање, него што је показивала да постоје два одвојена склопа различитих норми. И у време рата остају важећа многа правила која важе за време мира. Неки писци су покушавали да правила која важе и у

³¹ Ph. Manin, *op. cit.*, pp. 103–115.

³² У литератури се наводи Н. Grotius од ранијих писаца који су вршили ову поделу (по Bluntschli-у „истински идеал правног поретка јесте мир а не рат“); Н. Kelsen напушта традиционалну поделу међународног права на право рата и право мира (*Principles of International Law*, New York, 1952); Е. Castrén остаје на класичној подели међународног права. Његов закључак је да ова подела остаје и даље (*The Present Law of War and Neutrality*, Helsinki, 1954, p. 28).

доба рата и у доба мира издвоје као заједничка у општи део (увод), а онда да их даље разграничавају по областима. Тачно је да појам „рат“ не стоји у Повељи УН. Правна начела и правила која се тичу оружаних сукоба, као и индивидуалне и колективне самоодбране, укључујући и принудне мере које предузима ОУН према глави VII Повеље УН, уклапају се у опште међународно право. Без обзира на забрану употребе силе и претње силом, рат и правила ратног права не могу се искључити из система међународног права, пошто је у савременим међународним односима избијање оружаних сукоба различитих облика између држава или унутар једне државе, нажалост, стварност. Појам „ратно право“ у доктрини се замењује појмом „право оружаних сукоба“ јер више одговара садашњем степену развоја општег међународног права.

Друга подела је она на *ius cogens* (апсолутно обавезно право, тј. принудне, императивне норме) и *диспозитивно* право. Апсолутно обавезно прво обухвата правила међународног права које странке – субјекти међународног права, не могу између себе изменити. Диспозитивно право је такав скуп норми које субјекти међународног права, изричитим споразумом за одређени правни режим, могу између себе изменити. Чланом 103 Повеље УН забрањује се презимање међународних обавеза противних одредбама те повеље. Одредбама женевских конвенција од 1948. и допунским протоколима из 1977. уз ове конвенције, забрањује се закључење посебних уговора који би били на штету заштићених лица. Појам „*ius cogens*“ добио је коначну уговорну потврду у Конвенцији о праву уговора из 1969. и Конвенцији о праву уговора између држава и међународних организација или између међународних организација из 1986. И ова подела је израз хијерархије норми међународног права а не самог међународног права као правне дисциплине.

О појму и подели на *природно право* и *диспозитивно право* и њиховом разграничењу говори се у једном мом другом раду.³³

4. ПОСЕБНЕ ГРАНЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Савремено међународно право улази у појединости међународне сарадње и свакој грани унутрашњег права одговара посебна грана међународног права. Издвајање тих посебних грана наступа ако је потребно општа начела и правила међународног права применити и на извесну техничку материју која пре свега има ускотручни значај. Поделе се врше с обзиром на предмет регулација.

---

³³ *Dictionnaire...*, pp. 237, 238; С. Ђорђевић, „Приступ, садржина и област примене међународног права“, *Зборник Правног факултета у Подгорици*, 28/1995, стр. 205, 206.

Ако је реч о настави општег међународног права, његове посебне гране се не предају у оквиру општег курса и не улазе у целини у општи систем међународног права. Један део ових посебних дисциплина изучавају се као делови унутрашњих правних система и правних дисциплина (кривично право, саобраћајно право итд.). Неке од посебних грана заузимају видно место у систему наставе, а добиле су и коначно обликовање (нпр. међународно привредно право). Задржаћемо се на неколико напомена о овим посебним гранама међународног права, а неке ћемо само поменути.

а) *Међународно кривично право* је скуп правила која се односе на заштиту општег међународног поретка и кажњавање недопуштених понашања која се могу приписати држави или појединцима.³⁴ Спроводи се посебан поступак прилагођен стручним појмовима кривичног права и кривичног поступка, те је ова дисциплина уско повезана и са међународним правом али и са кривичним правом и кривичним поступком.

б) *Међународно привредно (економско) право* је правна дисциплина чији је предмет уређење међународних економских односа.³⁵ Овде може бити укључено и *право развоја*, у свом најбитнијем делу.

в) *Међународно саобраћајно право* је правна дисциплина која има за предмет саобраћај као инструмент односа којим се постиже физичко савлађивање растојања у простору. У оквиру ове дисциплине имамо даља разграничења и поделе на: међународно друмско, поморско, речно, железничко, ваздухопловно, поштанско право, право телекомуникација и др.

г) *Међународно управно право* уређује рад јавних служби држава на међународном плану; функционисање међународних служби, као и положај; дужности и права органа службеника тих организација и служби.

д) *Међународно процесно право* садржи правила о различитим облицима мирног решавања спорова између субјеката међународног права (мирење, арбитраже, суђења и др.).

ђ) *Међународно уставно право* обухвата правила о устројству међународне заједнице, о њеном праву и члановима, органима и начину њиховог општења. Има писаца који међународном уставном праву дају и други карактер, наиме излажу га као преглед међународноправних одредаба садржаних у уставима појединих земаља.³⁶

---

³⁴ *Dictionnaire...*, p. 238.

³⁵ Р. Ђуровић, *Међународно привредно право*, Београд 1986, стр. 3.

³⁶ В. Мirkine – Guetzévitsch, „Tendances internationales des nouvelles constitutions“, *Revue générale de droit international public*, 3–4/1948, pp. 378 и даље; Р. de Visscher, *Les tendances internationales des Constitutions modernes*, *RCADI*, 1952, 80, p. 516.

е) *Међународно униформно право* има посебан значај. Изражује се путем међународних конвенција, којима се врши унификација различитих грана у области националног законодавства (меница и чек; област поморског права; питања МПП и др.).

Поред поменутих грана назначићемо и: међународно медицинско право (санитетско, ветеринарско и др.); међународно новинско (медијско) право; међународно хуманитарно право; међународно атомско право; међународно космичко (васионско) право и др.

5. РАЗГРАНИЧЕЊА У ОДНОСУ НА СРОДНЕ ДИСЦИПЛИНЕ

У циљу потпуног сагледавања предмета и обима дисциплине међународног права, чине се следећа разграничења у односу на сродне дисциплине:

а) *Међународни односи* као научна дисциплина обухвата склоп различитих односа а не само правних: политичких, социолошких, економских, културних, војних, религиозних и др. Међународни односи се делом уређују правилима међународног права, али они истовремено битно утичу на његове норме. Ти односи се узајамно преплићу и утичу једни на друге. Наука о међународним односима појавила се релативно касно у оквиру друштвених и политичких наука као самостална научна дисциплина.³⁷ У себи обухвата низ других дисциплина и на основу општих законитости извучи уопштена становишта и закључке. Потребно је најшире познавање и рад читавих екипа за претходно истраживање свих чинилаца. Код писаца постоје разлике о ближе одређивању науке о међународним односима. Обухватају се пре свега политички односи између држава, али и односи група и појединаца разних

---

³⁷ V. Ibler, *Medunarodni odnosi*, Zagreb 1971, стр. 1–76. Познати амерички писац Q. Wright износи да је ова наука америчка специјалност. Он сматра да обухвата међународно право, међународне економске односе, дипломатску историју, војну историју, међународну политику, науку о међународним организацијама, међународну трговину, колонијалну управу, вођење спољне политике и др. Поред основних наука додају се и помоћне: ратна наука, дипломатија, међународне комуникације, међународно образовање, међународне теоријске друштвене науке, политичка демографија, политичка географија, технологија и међународна етика (V. Ibler, *op. cit.*, преводи текстова, стр. 180); М. Мерле, „Појам 'међународних односа'“, *JPMП*, 1–3/1967, стр. 1 и даље. Исти писац: *Sociologie des relations internationales*, Paris 1978. – Ово је дало повода да се у литератури пише са доста истине а и много ироније, чиме треба да располажу стручњаци научне дисциплине „Међународни односи“: „господин који жали што нема најбоље разумевање психологије, економије, дипломатске историје, међународног права, упоредног уставног права, социологије, географије, може бити језика, и доста још других ствари“.

држава, или међународне заједнице и друштва у целини. У претходној совјетској теорији такође су се појављивале разлике кад је реч о предмету ове науке почевши од „међудржавних“ односа, па до ширег обухватања односа између држава и међународних организација и односа међу самим међународним организацијама, укључујући целокупност политичких, економских, идеолошких, правних, дипломатских и других веза у светским размерама.³⁸

У југословенској доктрини више писаца се ангажовало у одређивању предмета и садржине нове дисциплине „Међународни односи“. То су, по њима, „законитости међусобних односа свих фактора који утичу на развој међународних односа“, „законитости развитка међународне заједнице“, „опште законитости кретања међународних односа“, односно „збирни назив за све оне односе између држава, народа, припадника разних држава и народа, између појединих група које живе у две или више држава итд. који су политички значајни“. То су пре свега „политички односи, тј. они у којима је отворено или прикривено укључена сила у њеним разним садржајима и облицима и могућности њене примене.“³⁹ Теоретичари у области политичких наука, дисциплину о међународним односима узимају за једну од оних које сачињавају систем политичких односа.⁴⁰

Наука о међународним односима као општа интердисциплинарна наука проучава целокупност међународне заједнице и међународних односа, укључујући и предмет истраживања више посебних дисциплина као што су: међународно право, међународна политика, дипломатска историја, међународне организације, спољна политика Југославије и др.

б) *Међународна теорија* проучава спољнополитичку делатност субјеката међународних односа. Усредсређена је на проучавање међународних политичких односа и политичких обележја међународне заједнице и система односа који се у њој одвијају.

---

³⁸ Курс *међународног права*, том I, Москва 1967, стр. 12–14; Г. Тункин, „Улога међународног права у међународним односима“ (V. Ibler, *op. cit.*, превод, стр. 455 и даље.

³⁹ Б. Јовановић, „Наука о међународним односима као посебна научна дисциплина“, *ЈРМП*, 3/1963, стр. 4–5; А. Магарашевић, *Основи међународног права*, I, Нови Сад 1965, стр. 17; Ђ. Нинчић, „Методологија проучавања међународних односа“, *Архив за правне и друштвене науке*, 3–4/1960, стр. 238 и даље; В. Гавранов – М. Стојковић, *Међународни односи и спољна теорија Југославије*, Београд 1972, стр. 5, 8; Р. Стојановић – В. Димитријевић, *Основи теорије међународних односа*, Београд 1977, стр. 13; V. Ibler, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Zagreb 1972, стр. 150.

⁴⁰ Љ. Аћимовић, *Наука о међународним односима – теорија и истраживачка пракса*, Београд 1987, стр. 14, 15.

в) *Дипломатска историја* као научна дисциплина одређује се као „историја догађаја, стремљења, настајања, укратко, укупних збивања и активности, која су се у прошлости одиграла на пољу вањске политике између кабинета. Дакако да су у предмет дипломатске историје укључени и резултати те активности...“⁴¹ Посебно место добија проучавање вођења државних послова на пољу спољне политике, као и облик и садржај тих односа; спољно представљање држава; статус лица која обављају овај позив; умешност вођења спољних послова и др.

г) *Међународне организације* су посебна наука, која је, слично међународним односима, образована у новије време. Проучавају се општа обележја међународних организација, како владиних тако и осталих; начела на основу којих делују; разрешавање противречности и поспешивање сарадње између суверених држава и других субјеката међународних односа; делатности које имају светске или регионалне размере и оквири, тј. делатности на територијама више држава. У посебном делу, предмет истраживања ове научне дисциплине представља рад појединих организација.⁴²

д) *Спољна политика Југославије* као наука проучава делатност ове државе, њено деловање у односима са другим државама и у оквиру међународне заједнице. То је свеукупна делатност државе на међународном плану. Њени сопствени интереси условљени су низом чинилаца унутрашњег развоја државе.⁴³

На основу изложеног у вези са поделом међународног права на међународно јавно право и међународно приватно право, и на основу учињеног осврта у вези са општим (универзалним) и посебним (партикуларним, регионалним) правом и другим назначеним поделама, остаје нам да констатујемо сопствену намеру да само уочимо постојеће проблеме у доктрини, више из педагошких разлога. Исти је случај и са помињањем посебних грана међународног права и са његовим разграничењем у односу на сродне дисциплине. Свако од ових питања пружа могућност посебног, продубљеног истраживања.

---

41 V. Ibler, *Diplomatska historija*, Zagreb 1960, стр. 6.

42 О. Рачић – В. Димитријевић, *Међународне организације*, Београд 1980, стр. 17.

43 Б. Кривокапић, *Лексикон међународног права*, Београд 1998. Упућујемо читаоца на кратке и уопштене дефиниције и објашњења поменутих назива и појмова у лексикону (опште међународно право, стр. 312; међународно јавно право, стр. 252; међународно право, стр. 254; међународно приватно право, стр. 255; партикуларно међународно право, стр. 336; комунитарно право, стр. 415; регионално право, стр. 415; за поједине посебне гране међународног права, стр. 252–256; међународни односи, стр. 246–247; дипломатија, стр. 79; међународне организације, стр. 241–252).

Stevan Đorđević*

THE DIVISIONS OF INTERNATIONAL LAW AND ITS DISTINCTION FROM KINDRED SCIENTIFIC DISCIPLINES

Summary

The author explains the distinction between international public law, on the one hand, and international private law, on the other, pointing out the diversity of the legal relations governing the latter. As opposed to international public law, whereby relations are arranged between subjects of international law, IPL regulates private legal relations with a foreign element. In this context, there are significant differences in doctrine regarding its scope (conflict of law; conflict of jurisdiction; the position of foreigners and foreign legal entities, clearing agreements and payments; international arbitration, and so on).

The author gives a survey of general and special international law with a review of so-called socialist international law and current European community law. He states that nowadays, international law focusses more and more on the details of international cooperation among states and other subjects of international law and international relations, and that for each branch of national law there is a corresponding branch of international law.

He also points to the distinctions between this domain and other, kindred scientific disciplines, such as: international relations, international policy, the history of diplomacy, international organisations, the foreign policy of Yugoslavia, and so on.

Key words: *The division of international law. – International public law. – International private law. – International relations. – The branches of international law.*

Stevan Đorđević**

DIVISION DU DROIT INTERNATIONAL ET DISTINCTION ENTRE DES DISCIPLINES SCIENTIFIQUES PROCHES

Résumé

L'auteur expose en quoi diffèrent le Droit international public d'une part et le Droit international privé d'autre part, en soulignant pour ce dernier

---

* Stevan Đorđević, Ph. D., Full Professor of the University.

** Dr Stevan Đorđević, professeur de l'Université.

la diversité des relations juridiques qu'il règle. A la différence du Droit international public qui règle les rapports entre les sujets du Droit international, le Droit international privé règle les rapports juridiques privés comportant un élément étranger. Toutefois, la doctrine marque les différences importantes quant à son étendue (conflit de lois; conflit de juridictions; situation des étrangers et des personnes morales étrangères; accords et paiements compensatoires; arbitrages internationaux et autres).

L'auteur donne une présentation du Droit international général et spécial avec un bref rappel du droit appelé Droit international socialiste et du Droit communautaire européen actuel. Il constate que le Droit international moderne rentre de plus en plus dans les détails de la collaboration internationale des Etats et des autres sujets du Droit international et des relations internationales, et qu'à chaque branche du droit national correspond une branche particulière du Droit international.

L'auteur attire également l'attention sur la distinction entre des disciplines scientifiques proches telles que : Relations internationales, Politique internationale, Histoire diplomatique, Organisations internationales, Politique extérieure de la Yougoslavie et autre.

Mots-clés: *Mots clés : Division du Droit international. – Droit international public. – Droit international privé. – Relations internationales. – Branches du Droit international.*

Stevan Đorđević*

DIE EINTEILUNG DES VÖLKERRECHTS UND SEINE ABGRENZUNG VON VERWANDTEN WISSENSCHAFTSZWEIGEN

Zusammenfassung

Der Autor erläutert die Unterscheidung zwischen Völkerrecht einerseits und internationalem Privatrecht andererseits, indem er bei dem letzteren auf die mit diesem Rechtsgebiet zu regelnden Verschiedenheiten der Rechtsverhältnisse hinweist. Im Gegensatz zum Völkerrecht, dem die Regelung der Verhältnisse zwischen Völkerrechtssubjekten zusteht, regelt das internationale Privatrecht die privatrechtliche Verhältnisse mit ausländischen Elementen. Dabei sind wesentliche doktrinäre Unterschiede hinsichtlich seines Umfangs (Gesetzes-, Gerichtsbarkeitskonflikte; die Stellung der Ausländer und ausländischen juristischen Personen; Clearingvereinbarungen und Clearingzahlungen; internationale Schiedsgerichte usw.) evident.

---

* Dr. Stevan Đorđević, Professor der Universität.

Der Autor gibt hier auch eine Übersicht des allgemeinen und besonderen Völkerrechts, wobei er eine besondere Aufmerksamkeit dem sog. sozialistischen Völkerrecht und dem heutigen europäischen gemeinschaftlichen Völkerrecht widmet. Er stellt fest, dass das moderne Völkerrecht die Einzelheiten der völkerrechtlichen Kooperation zwischen den Staaten und sonstigen völkerrechtlichen Subjekten immer intensiver behandelt, sowie dass jedem Gebiet des Nationalrechts ein Gebiet des Völkerrechts entspricht.

Es wird auch auf die Abgrenzungen von verwandten Wissenschaftszweigen wie z.B. Völkerrechtliche Beziehungen, Internationale Politik, Geschichte der Diplomatie, Völkerrechtliche Organisationen, Aussenpolitik Jugoslawiens u.a. hingewiesen.

Schlüsselbegriffe: *Einteilung des Völkerrechts. – Völkerrecht. – Internationales Privatrecht. – Völkerrechtliche Beziehungen. Gebiete des Völkerrechts.*